

Ο Τηλέμαχος βρισκόταν φιλοξενούμενος στη Σπάρτη ενώ ο Αντίνοος, μαζί με άλλους είκοσι από τους μνηστήρες, του είχε στήσει ενέδρα με το πλοίο του να παραφυλάει ανάμεσα στην Ιθάκη και τη Σάμη, όταν ο Οδυσσέας ξύπνησε από τον βαθύ του ύπνο στην παραλία της Ιθάκης, χωρίς να ξέρει πού βρισκόταν. Η θεά Αθηνά είχε σκεπάσει με ομίχλη το τοπίο «να τον φυλάξει αγνώριστο και να τον δασκαλέψει» πριν να έλθει αντιμέτωπος με τους μνηστήρες κι ο ήρωας δεν το αναγνώρισε. Υπέθεσε ότι οι Φαίακες τον είχαν παρατήσει σε κάποιον άγνωστο τόπο για να τον κλέψουν και βάλθηκε να μετρά τα δώρα σιμά του. Τα βρήκε σωστά. Δεν μπορούσε να καταλάβει, τι γινόταν. Έβαλε τα κλάματα.

Ήταν ώρα να επέμβει η Αθηνά. Του παρουσιάστηκε με τη μορφή νεαρού βοσκού. Ο Οδυσσέας έσπευσε να ρωτήσει, πού βρισκόταν. Η Αθηνά ως βοσκόπουλο του απάντησε ότι ήταν στην Ιθάκη και πως, αν δεν την αναγνώριζε, πρέπει να ερχόταν από πολύ μακριά. Ο Οδυσσέας αναγάλλιασε αλλά είχε μάθει να φυλάγεται. Δεν είπε ποιος είναι αλλά ξεφούρνισε ολόκληρο παραμύθι ότι ερχόταν από την Κρήτη. Υποτίθεται ότι είχε συγκρουστεί με τον Ορσίλοχο, τον γιο του Ιδομενέα, που θέλησε να του φάει την περιουσία, τον είχε σκοτώσει κι αναγκαστικά είχε εκπατριστεί. Πήγαινε για την Πύλο ή την Ήλιδα αλλά η τρικυμία τον έριξε αλλού. Όμως, την ώρα που κοιμόταν, οι Φοίνικες ναύτες του πλοίου που είχε ναυλώσει, τον παράτησαν στην αμμουδιά κι έφυγαν.

Η Αθηνά χαμογέλασε, πήρε γυναικεία μορφή και τον χάριδεψε, επαινώντας την ευστροφία του. Του είπε ποια είναι και του θύμισε ότι αυτή τον προστάτευσε κι έκανε τους Φαίακες να τον συμπαθήσουν και να τον φέρουν στην πατρίδα του. Ο Οδυσσέας δεν είχε κανένα πρόβλημα να της τα πει από την καλή (ν 313 κ.ε., σε μετάφραση Αργύρη Εφταλιώτη):

«Δύσκολα ο άνθρωπος, θεά, σε νοιώθει, αν σ' αγναντέψει,

όσο κι αν ξέρει* γιατί εσύ λογής μοιασίδα παίρνεις,

τούτο γνωρίζω εγώ καλά πως πρώτα μου είσουν φίλη,

όσο οι Αχαιοί κρατούσαμε τον πόλεμο στην Τροία.

Μα αφότου εμείς κουρσέψαμε τη χώρα του Πριάμου,

και στα καράβια μπήκαμε, κι ο θεός μας σκόρπισε όλους,

δε σ' είδα μήτε σ' ένοιωσα, διογέννητη, από τότες,

μες στο καράβι μου να 'ρθεις και να με διαφεντέψεις.

Παρά πλανιόμουν άπαυα με την καρδιά καμένη,

ωσότου από τα βάσανα οι θεοί με λευτερώσαν,

κι ωσότου με τα λόγια σου στην πλούσια γης των Φαιάκων

με γκάρδιωνες, και μ' έφερεις ατή σου μες στη χώρα.

Μα στου γονιού σου τ' όνομα παρακαλώ σε τώρα,

τι δεν πιστεύω να 'φτασα στο ξάστερό μου Θιάκι,

μόνε πλανιέμαι σ' άλλη γης, κι αυτά θαρρώ που μου 'πες

με πονηριά μου τα 'πλασες, το νου μου να γελάσεις*

Λέγε μου, αλήθεια, αν βρίσκομαι στην ποθητή πατρίδα».

Η θεά αισθάνθηκε την ανάγκη να απολογηθεί: Τον προστάτευε αλλά και δεν μπορούσε να πάει ενάντια στη θέληση του αδελφού του πατέρα της, Ποσειδώνα, που είχε εξοργιστεί με την τύφλωση του Κύκλωπα Πολύφημου. Όσο για το πού βρισκόταν, φυσικά και ήταν στην Ιθάκη. Η Αθηνά έκανε να εξαφανιστεί η ομίχλη, οπότε ο Οδυσσέας αμέσως αναγνώρισε τον τόπο του. Ρίχτηκε στη γη φιλώντας το χώμα συγκινημένος. Μετά, έσυρε τα δώρα του στο σπήλαιο των Νυμφών, από τις οποίες ζήτησε να του τα φυλάξουν, όσο να τακτοποιήσει τις υποθέσεις του. Η Αθηνά έφραξε την είσοδο με ένα βράχο, ώστε να μην κινδυνεύουν.

Μετά, κάθισαν οι δυο τους κάτω από μια ελιά και η θεά τον πληροφόρησε για όσα συνέβαιναν στην Ιθάκη. Ο Οδυσσέας έμαθε έτσι για τους μνηστήρες, για την Πηνελόπη που του παρέμενε πιστή, για τον Τηλέμαχο που βρισκόταν στη Σπάρτη και για την ενέδρα που του είχαν στήσει. Χρειαζόταν σχέδιο για να εισχωρήσει απαρατήρητος. Η Αθηνά τον μεταμόρφωσε σε ζητιάνο, να μην τον αναγνωρίσουν. Τον συμβούλευσε να πάει στην καλύβα του πιστού χοιροβοσκού, Εύμαιου, κι εκεί να περιμένει τον Τηλέμαχο να επιστρέψει. Η θεά έφυγε για τη Σπάρτη κι ο Οδυσσέας κίνησε ν' ανηφορίζει για το στέκι του χοιροβοσκού.

(τελευταία επεξεργασία, 3 Ιουνίου 2022)